

Ny bok Sorghåndtering

➤ Den norske kirke fikk en sentral rolle i tiden etter 22. juli. **Den store oppslutningen var ingen selvfølge** for en kirke som var i ferd med å skilles fra staten, mener forsker Ida Marie Høegh.

Sorgens offentlige kapittel

STAVANGER

I tiden etter tragedien 22. juli strømmet sørgende over hele landet til kirken for å uttrykke sin sorg og fortvilelse. Til Oslo domkirke alene kom over én million mennesker de første fem-seks ukene for å tenne lys, legge ned blomster og minnes de omkomne.

Selv om kirken i kraft av dens symbolrike bygg, lange historie og lokale tilstedeværelse blir et naturlig samlingspunkt for sørgende i ekstraordinære situasjoner som 22. juli, er det ingen selvfølge at kirken skal inneha den rollen i det moderne Norge, påpeker forsker og religionsviter Ida Marie Høeg, fra Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO).

– Når samfunnet blir rammet av en ulykke eller en katastrofe kan kirken spille en samlende rolle. Kirken blir en arena hvor folk kommer for å uttrykke sorg og fortvilelse. Fra studier på lokalt nivå ser vi at kirken får denne fellesskapsfunksjonen ikke bare i homogene samfunn, men også i kulturelt svært sammensatte områder, med innbyggere av ulik bakgrunn og med ulike religioner. Det er svært interessant. For selv om det er vanlig å trekke mot det trygge og de etablerte verdiinstitusjonene i samfunnet i krisesituasjoner, er det ingen

«Den offentlige sorgen»

➤ **Ny bok** analyserer ritualiseringer og minnemarkeringer etter 22. juli ut fra ulike faglige ståsteder. Sosiolog Olaf Agedal, religionsviter Ida Marie Høeg og statsviter Pål Ketil Botvar, er redaktører.

»Det var en vandring til kirken som var helt unik i nyere tid.»

Erling Pettersen, biskop

selvfølgelighet at kirken skal være et slikt samlingssted, sier Høeg, som sammen med sine kollegaer i KIFO, Olaf Agedal og Pål Ketil Botvar, presenterer en rekke analyser av tiden etter 22. juli i boken «Den offentlige sorgen».

Dominerende sorgarena

I boken presenterer Høeg kirkens svar på 22. juli, og kirkens rolle som sentralt sorgfellesskap i en samtid hvor Den norske kirke var i ferd med å skilles fra staten.

– Det vi så i forbindelse med 22. juli var en kirke som holdt dørene åpne og var tydelig til stede der lokalsamfunn hadde mistet noen av sine medlemmer, men også der det ikke var omkomne eller direkte berørte. I samhandling med de sørgende utviklet kirken sin forståelse for hva folket ønsket, og tilbydde et bredt spekter av rituelle handlinger tilpasset behovene til de som oppsøkte kirken. Likevel opplevde noen kirkens rolle i sorgmarkeringen som både kunstig og støtende, sier Høeg.

For det er ikke alle nordmenn som er tilsluttet Den norske kirke, og det er på langt nær alle nordmenn som sympatiserer med kristendommen, påpeker forskeren.

– Spørsmålet er om den brede

oppslutningen om kirken i forbindelse med 22. juli kun var et uttrykk for et spesielt behov folk hadde der og da, eller om det også var et uttrykk for en mer dyptgående støtte til kirken enn hva mange trodde fantes, sier Høeg og understreker samtidig at selv om kirken var sentral, var den ikke den eneste are-

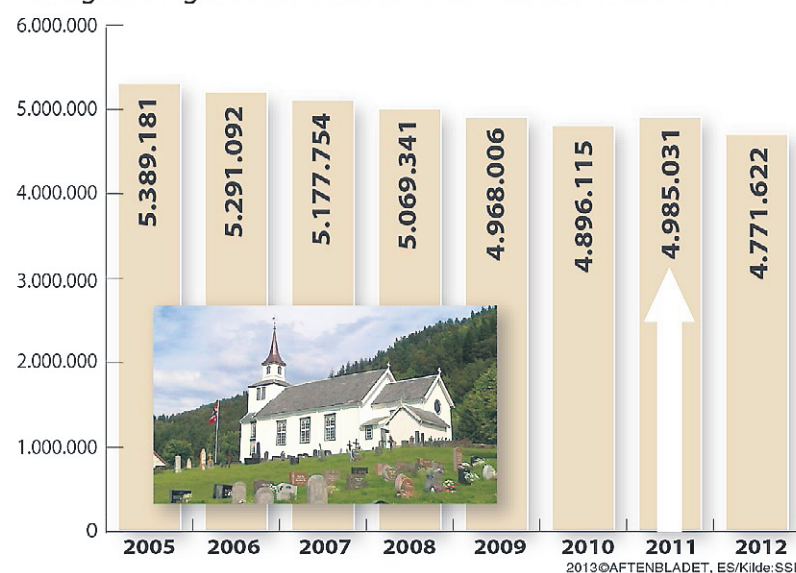
naen folket kunne oppsøke i sorgen.

Ingen krav til religiøsitet

25. juli samlet 75.000 mennesker seg til rosetog i Stavanger sentrum, men allerede fra kvelden 22. juli merket Stavanger domkirke stor pågang av sørgende.

Total gudstjenesteoppslutning i Den norske kirke

Stadig færre går i kirken fra år til år. Unntaket var i 2011

I dagene etter 22. juli la mange ned kort, blomster og lys til minne om ofre for terrorhandlingene.
FOTO: PÅL CHRISTENSEN

– Det var en vandring til kirken som var helt unik i nyere tid, sier Erling Pettersen, biskop i Stavanger bispedømme.

I dagene som fulgte ble ni kondolansesprotokoller utfylt og det var tidvis lang kø for å komme inn i kirken.

– De ansatte gjorde en enorm innsats for å holde kirken åpen og tilgjengelig for alle, selv om en ikke hadde «klippekort» fra gudstjenestene. Kirken krevde ingen religiøs vandelsattest for å komme inn, noe som var en avgjørende faktor for at kirken virkelig ble en arena for den offentlige sorgen. Ikke bare i Oslo, men over hele landet, som her i Stavanger bispedømme, sier biskopen.

Kan styrke folkekirken

Pettersen mener det ikke er en hemske for kirken at kristendommen ikke lenger er statens offisielle religion. Tvert imot mener biskopen kirkens rolle som en statsfinansiert folkekirke nå kan styrkes, og at tilstrømmingen til kirken etter 22. juli er et prov på kirkens stjerne blant det norske folk – også blant de som ikke går i kirken til vanlig.

– Det er et gode at staten ikke binder seg opp til en bestemt religion. I stedet kan kirkens rolle som folke-

kirke styrkes framover. Jeg er optimistisk på vegne av kirken, som jeg mener står sterkere i folks bevissthet enn hva mange tror, sier biskopen.

– Men har folket egentlig noen alternativer til kirken i en ekstrem sorgsituasjon som 22. juli?

– Jeg tror lite på å konstruere et offentlig tilbud som skal ivareta den samme funksjonen kirken har hatt i snart 1.000 år. Det handler om hellige rom som har vært med å forme den norske felleskulturen, og som ikke lar seg utradere av et Stålssett-utvalg som sier at alt skal være likt. Kirken var det naturlige stedet å oppsøke etter 22. juli, sier Pettersen, før han legger til:

– Men hele bildet ville ikke være framstilt riktig om vi ikke la vekt på at det faktisk var et flerreligiøst tilbud, som i Egersund under minne-markeringen der. Vi kunne ikke den gang, og kan fortsatt ikke, slå oss til ro med kirken som eneste arena for sorg.

Uansett hvor godt tilbudet fra kirken er, og uansett hvor folkelig den blir, så er det ikke kvalitet og åpenhet det handler om, svarer Human-Etisk Forbund.

– Ordet verdighet er sentralt. Kirken favner ikke om alle dem som ikke føler seg hjemme der, uavhen-

gig av hvor bra tilbudet er. Det samme hadde vært tilfelle om den største religionen het islam, eller noe annet. I store sorger, som 22. juli, er det mange forskjellige livssyn som berøres, og da kan vi ikke ekskludere noen, sier Wibecke Natås, fylkesleder i Human-Etisk Forbund Rogaland.

Hun tror ikke folk søker til kirken nødvendigvis fordi de føler en religiøs tilknytning dit, men fordi det mangler andre åpenbare alternativer i en tung sorgsituasjon.

– Men kirken mener å ha en lav terskel. Hvis døren er åpen for alle, er det da et problem?

– I forstand av at man setter noen på utsiden, ja. Så lenge det ikke lages nøytrale seremonirom, søker sørgende automatisk mot de institusjonene man allerede kjenner. Da velger en kirken ut i fra tradisjon og behovet for verdighet, ikke fordi en nødvendigvis vil. Om kristendommen er statsreligion eller ei har liten betydning i praksis, for så lenge staten ikke bruker penger på fullgode livssynsnøytrale alternativ vil kirken fortsette å være dominerende som sorgarena, sier Natås.

En aha-opplevelse

Etter flere års nedgang i bruken av norske kirker økte gudstjeneste-

deltakelsen med tre prosent i 2011. Dermed viste også statistikken at terroren fikk innvirkning på organisert religion, selv om deltakelsen i gudstjenestene gikk ned igjen med fire prosent året etter. Erfaringene fra 22. juli blir sentrale for kirken å ta med seg videre, uansett hvor om diskutert kirkens rolle i den offentlige sorgen er, mener forsker Høeg.

– I all grusomheten ga terrorhandlingene kirken en aha-opplevelse, fordi folk strømmet til kirken og opplevde den som en relevant sorgarena. Samtidig stilte kirken spontant opp mange steder og bidro med sorguttrykk som mange opplevde meningsfylte. Erfaringene fra 22. juli kan bli avgjørende for hvordan kirken svarer på sorg i framtiden. Ikke bare som respons til offentlige hendelser, men også for hvordan kirken møter familier som har mistet et familiemedlem i brå og uventet død, sier hun.

IVAR VASSTVEIT

ivar.vasstveit@aftenbladet.no

LES I MORGEN:

De overlevende

Jakob Bjelland Eriksen og AUF konsentrerer seg om valgkampen.

TYDELIG

”Det vi så i forbindelse med 22. juli var en kirke som holdt dørene åpne og var tydelig til stede.”

Ida Marie Høeg, forsker

OPTIMIST

”Jeg er optimistisk på vegne av kirken, som jeg mener står sterkere i folks bevissthet enn hva mange tror.”

Erling Pettersen, biskop

IKKE ALLE

”Kirken favner ikke om alle dem som ikke føler seg hjemme der, uavhengig av hvor bra tilbudet er.”

Wibecke Natås, Human-Etisk forbund Rogaland